

С. Ю. Штриголь, І. М. Риженко, Н. В. Жаботинська

До 100-річчя кафедри фармакології: від Харківського хіміко-фармацевтичного інституту до Національного фармацевтичного університету

Національний фармацевтичний університет, м. Харків

Ключові слова: Національний фармацевтичний університет, кафедра фармакології, ювілей

Історія кафедри фармакології Харківського хіміко-фармацевтичного інституту (1921 р.) – Харківського фармацевтичного інституту (ХФІ, 1930 р.) – Української фармацевтичної академії (1992 р.) – Національної фармацевтичної академії України (1999 р.) – Національного фармацевтичного університету (НФаУ, 2002 р.) почалася 100 років тому. Вона народилася 1924 року як курс фармакології при кафедрі фізіології. Протягом століття кафедра-ювіляр мала різні назви, що віддзеркалює структурні зміни закладу вищої освіти та розподіл викладання освітніх компонент. Більшу частину своєї історії це була кафедра фармакології, у 2015–2016 роках – кафедра фармакології та лікарської токсикології, у 2020–2024 роках – кафедра фармакології та фармакотерапії, від 1 вересня 2024 року – кафедра фармакології та клінічної фармації.

Першим завідувачем (1924–1939 рр.) був доктор медичних наук О. І. Черкес, згодом головний токсиколог СРСР, академік (1960 р.), голова Українського та заступник голови Всесоюзного товариства фармакологів (1961 р.). Він зробив великий внесок у дослідження впливу серцевих глікозидів на функцію міокарда, пошук і вивчення механізму дії сполук, що регулюють судинний тонус та обмін ліпідів. Багато робіт О. І. Черкеса та його учнів (проф. І. С. Чекман, проф.

О. І. Черкес, перший завідувач кафедри фармакології ХФІ (1924–1939 рр.)

Н. О. Горчакова) присвячені патогенезу отруєнь сполуками арсену та важкими металами, пошуку засобів їхнього лікування. Результатом цих досліджень став антидот унітіол. О. І. Черкес працював заступником директора з наукової роботи Київського інституту фармакології та токсикології (1934 р.) та завідувачем його відділу (1947 р.), очолював кафедру фармакології Київського медичного інституту (1944–1971 рр.). Олександр Іллєч опублікував 150 наукових робіт з експериментальної фармакології та токсикології, низку навчальних посібників.

Від 1939 по 1941 рік кафедру фармакології очолював доцент М. В. Первак. Відомості про діяльність кафедри в цей період не збереглися.

Під час Другої світової війни ХФІ був евакуйований до м. Семипалатинська. Після повернення до м. Харкова кафедрою завідувала кандидат (згодом доктор) фармацевтичних наук М. А. Ангарська (1944–1952 рр.), надійним помічником якої був асистент Я. І. Хаджай (у майбутньому доктор медичних наук, професор). У штаті кафедри був один старший лаборант. Наукову роботу в перші повоєнні роки кафедра не проводила. М. А. Ангарська захистила докторську дисертацію «Порівняльна характеристика деяких серцевих глікозидів» (1967 р.), їй було присвоєно звання професора (1969 р.). Марія Андріївна – автор близько 100 наукових робіт і понад 10 винаходів. Під її керівництвом виконано 12 докторських і кандидатських дисертацій. Наукові інтереси М. А. Ангарської та Я. І. Хаджая було скеровано на пошук і вивчення фармакодинаміки серцевих глікозидів, коронаророзширювальних, антиатеросклеротичних, протиопікових, фітоферментних препаратів. Досліджено фармакологічні властивості понад 20 серцевих глікозидів (дигітоксин, дигоксин, гомфотин, корглікон тощо).

У 1952–1972 роках кафедра працювала під керівництвом кандидата медичних наук, доцента (згодом док-

М. А. Ангарська, завідувачка кафедри фармакології ХФІ (1944–1952 рр.)

тора медичних наук, професора) В. І. Сили. Разом з ним працювали асистент, а згодом доцент Л. В. Лисенко (1952–1976 рр.), асистент Т. Т. Лаврушина (1952–1972 рр.) і три лаборанти. У цей час кафедра отримала додаткові приміщення для навчальної та наукової роботи. Наукова робота кафедри була присвячена пошуку та вивченню нових серцево-судинних засобів. Досліджено глікозиди жовтофіоля, олеандра; нові гіпотензивні препарати з омели, барвінку; флавоноїди молочайних; азулени м'ятної та

евкаліптові олії тощо. Василь Іванович Сила захистив докторську дисертацію «Експериментальне дослідження фармакології серцевих глікозидів олеандра – корнерину, неріоліну та фолінерину і клінічне випробування корнерину» (1964 р.). Кафедра фармакології разом з кафедрою технології лікарських форм розробила та впровадила у виробництво новий гіпотензив-

В. І. Сила (у центрі), завідувач кафедри фармакології ХФІ (1952–1972 рр.), з колективом кафедри, 1965 рік

ний препарат з листя омели білої «Омелен», що Фармакологічний комітет МОЗ після клінічної апробації дозволив до промислового виробництва. Важливими досягненнями стали монографія професора В. І. Сили «Лікарські рослини та їх використання в народній медицині» (1971 р.), а також навчальний посібник «Основи лікарської рецептури», що понад 20 років був базовим для студентів вищих медичних і фармацевтичних навчальних закладів.

з фармакологічної школи професора Н. П. Скакуна в Тернопільському медичному інституті. С. М. Дроговоз працювала на кафедрі фармакології ХФІ – НФаУ від 1970 до 2022 року, у 1976–1983 роках обіймала посаду проректора з наукової роботи. Напрямок її досліджень пов'язано насамперед із фармакологією печінки (докторська дисертація «Порівняльне вивчення та особливості дії жовчогінних препаратів на жовчеутворювальну функцію печінки в нормі та патології», 1972 р.).

Доцент Н. Л. Кузнєцова (третьа зліва) та завідувачка кафедри фармакології ХФІ С. М. Дроговоз (у центрі) зі студентами, 1987 рік

Від 1972 до 2011 року кафедру очолювала С. М. Дроговоз – доктор медичних наук, професор, заслужений працівник народної освіти України, керівник регіонального експертного відділення департаменту післяреєстраційного нагляду ДП «Державний експертний центр МОЗ України», заслужений професор НФаУ та Тернопільського медичного університету ім. І. Я. Горбачевського. Вона вийшла

С. М. Дроговоз керувала низкою фундаментальних досліджень, що дозволили розробити нові підходи до створення вітчизняних гепатопротекторів (антраль, тіотріазолін, ліолів та ін.), дозволених до медичного застосування. Загалом за 39 років її завідування кафедра взяла участь у розробці понад 20 лікарських препаратів (гепато- та простатопротекторів, токолітиків тощо). З-поміж інших наукових напрямів –

С. М. Дрогозов, завідувачка кафедри фармакології ХФГ-НФаУ (1972–2011 рр.)

фармакологія протизапальних засобів, простатопротекторів, хронофармакологія, карбокситерапія тощо. С. М. Дрогозов підготувала 7 монографій, її наукова школа – 12 докторів і близько 40 кандидатів наук. Вона активно проводила навчально-методичну роботу: видано 8 підручників (з фармакології, побічної дії ліків, хронофармакології, лікарської токсикології тощо), посібники, довідники (зокрема з хронофармакології), керівництва, курси лекцій (різними мовами, зокрема англійською, викладання якою почалося в цей період розвитку кафедри, а також французькою, арабською), тестові завдання. Створено велику кількість ситуаційних задач, що віддзеркалюють фармакологічні аспекти роботи фармацевта. За розробку навчально-методичного комплексу, що неодноразово експонувався на ВДНГ, у 1989 році Міністерство вищої і середньої спеціальної освіти УРСР нагородило кафедру фармакології першою премією як найкращу серед вищих навчальних закладів України.

Від 2011 року донині кафедру очолює доктор медичних наук, професор

С. Ю. Штриголь, заслужений професор НФаУ, член правління ВГО «Асоціація фармакологів України», голова його регіонального відділення по Харківській, Сумській, Чернігівській областях. Він працює в НФаУ від 2002 року. Має великий досвід роботи на до- та післядипломному етапах вищої фармацевтичної та медичної освіти (зокрема, у 2004–2007 роках завідував кафедрою клінічної фармакології та фітотерапії Інституту підвищення кваліфікації спеціалістів фармації (ІПКСФ) НФаУ, обіймав посаду декана факультету післядипломної освіти).

Основні напрями фармакологічних досліджень цього періоду: психофармакологія, фармакологія нирок, водно-сольового обміну, обміну сечової кислоти, системного та мозкового кровообігу, цукрового діабету, холодової та теплової травми. Започатковано оригінальний напрям у фармакології – вивчення впливу сольового складу харчового раціону на ефективність лікарських препаратів різних груп, що є важливим для підвищення ефективності фармакотерапії. Результати узагальнено в монографії С. Ю. Штриголя «Модуляція фармакологічних ефектів при різних сольових режимах» (2008 р.). Виявлено виразний гіпоурикемічний та урикозуричний ефект препаратів яглиці звичайної (доктор фармацевтичних наук О. В. Товчига, кандидат фармацевтичних наук О. О. Койро, кандидат фармацевтичних наук С. І. Степанова). Показано, що препарати цієї рослини чинять нефро- та гепатопротекторний ефект, значно поліпшують перебіг експериментального цукрового діабету. Досліджено механізми зазначених ефектів, виявлено речовини, що беруть у них участь. Результати цих досліджень увійшли в монографію «Лікарські рослини, нирки та обмін сечової кислоти» (2014 р.).

С. Ю. Штриголь, завідувач кафедри фармакології (згодом фармакології та фармакотерапії НФаУ) від 2011 року

У рамках діяльності кластеру «Повноцінне харчування», що об'єднує НФаУ, Харківський державний біотехнологічний університет, Національну академію Національної гвардії України, виявлено позитивні метаболічні ефекти кондитерських виробів, що містять яглицю звичайну, низки інших спеціальних продуктів харчування.

У галузі нейрофармакології під керівництвом С. Ю. Штриголя досліджуються потенційні протисудомні засоби – оригінальні похідні тріазолу та піразоло[3,4-*d*]піримідин-4-ону, фітопрепарати (сумісно з професором В. А. Георгіянци, професором Г. І. Севериною), похідні тіазолідинону та тіопірано[2,3-*d*]тіазолу (сумісно з професором Р. Б. Лесиком), а також можливості використання непротиепілептичних препаратів за судом (наукова школа – кандидат фармацевтичних наук В. В. Цивунін, кандидат фармацевтичних наук Д. П. Каврайський, PhD М. В. Міщенко, аспірант Е. М. Давидов та ін.). Одна з найперспективніших сполук (1-(4-метоксифеніл)-5-{2-[4-(4-метокси-феніл)

піперазин-1-іл]-2-оксоетил}-1,5-дигідро-4*H*-піразоло[3,4-*d*]піридин-4-он) наразі вивчається як активний фармацевтичний інгредієнт нового протисудомного препарату. У фундаментальному дослідженні «Обґрунтування вдосконалення лікування поліфармакорезистентної епілепсії шляхом комбінованого використання класичних антиконвульсантів з іншими препаратами» (2020–2022 рр.), що виконано за рахунок коштів державного бюджету, обґрунтовано доцільність використання серцевого глікозиду дигоксину в субкардіотонічних дозах як ад'ювантного протисудомного засобу, виявлено його найефективніші комбінації з класичними протиепілептичними препаратами, тонкі механізми протисудомної дії, показано можливість застосування інгібіторів натрій-глюкозного котранспортера як антиконвульсанта (відповідальний виконавець – кандидат фармацевтичних наук В. В. Цивунін). Значний внесок зроблено у фармакологію антидепресантів, анксиолітиків, ноотропних препаратів, церебропротекторів (зокрема пептидергічних), діакамфу, антигіпоксантів, адаптогенів, антицитокінових препаратів (цей напрям репрезентують доктор фармацевтичних наук, професор І. М. Подольський, доктор фармацевтичних наук, професор Н. А. Цубанова, доктор фармацевтичних наук, професор К. Г. Щокіна, кандидат фармацевтичних наук О. А. Шатілова, кандидат медичних наук В. В. Шведський, кандидат медичних наук С. А. Данілов, кандидат фармацевтичних наук І. В. Луцак, кандидат медичних наук О. В. Шатілов, кандидат фармацевтичних наук Р. Д. Дейко, PhD І. О. Гаврилов та ін.). Показано високу ефективність *N,N'*-(етан-1,2-диіл)біс(хінолін-2-карбоксаміду) як потенційного проти-

Колектив кафедри фармакології та фармакотерапії НФаУ (2021). Перший ряд (зліва направо): асистент К. С. Толмачова, професор Л. В. Деримедвідь, професор І. В. Кіреєв, завідувач кафедри С. Ю. Штриголь, професор Я. О. Бутко, доцент В. А. Уланова, доцент О. В. Кудіна, професор І. М. Риженко. Другий ряд: старший лаборант О. Е. Павлов, доцент Г. П. Жегунова, доцент Г. В. Белік, доцент С. І. Степанова, доцент О. О. Койро, доцент Т. О. Куценко, професор К. Г. Щокіна. Третій ряд: лаборант Н. В. Драгель, доцент А. В. Таран, доцент Н. В. Жаботинська, доцент О. О. Рябова, доцент В. Є. Кашута, доцент М. В. Савохіна, асистент Ю. В. Верховодова. Четвертий ряд: доцент А. В. Матвійчук, доцент Ю. В. Столєтов, лаборант Л. В. Антонова, асистент В. В. Цивунін, аспірант І. О. Гаврилов, аспірант М. В. Міщенко, доцент Н. М. Трищук

діабетичного засобу (кандидат фармацевтичних наук О. М. Калапко-Мацієвська). Професор С. Ю. Штриголь та його наукова школа (доктор фармацевтичних наук Є. В. Бондарєв, аспірант А. М. Юхимчук та ін.) зробили внесок у розв'язання малодослідженої проблеми – фармакології холодової травми. Встановлено статеві відмінності фригорезистентності. Доведено виразні фригопротекторні властивості глюкозаміну гідрохлориду за гострого загального охолодження та відмороження. У фундаментальному дослідженні «Експериментальне обґрунтування підвищення ефективності профілактики та лікування холодової травми» (2021–2023 рр.), що виконується за рахунок коштів держбюджету України, виявлено найефективніші фригопротекторні препарати з-поміж інгібіторів каскаду арахідонової кислоти. Уперше доведено, що неселективний інгібітор ЦОГ диклофенак натрію має перевагу перед селективними. Виявлено фригопротекторні властивості блокатора

CysLT1-лейкотрієнових рецепторів монтелукасту. За результатами значених наукових розвідок отримано низку патентів. Розпочато фундаментальне дослідження «Експериментальне обґрунтування вибору термопротекторного препарату для профілактики та лікування гострої теплової травми» (2024–2026 рр.), що виконується за рахунок коштів держбюджету України (кандидат фармацевтичних наук А. В. Таран, аспірант П. О. Чуйкова).

Триває розробка та впровадження нових засобів. За останні роки впроваджено замітник кухонної солі «Недосол», засіб фригопротекторної дії «Глюцинковіт» (взимку 2020/2021 років його надано Нацгвардії України, а після початку повномасштабної російської агресії неодноразово передано ЗСУ), гепатопротектор «Гепаторгін» (виробник ТОВ «ЛЕДА», м. Харків). На початку повномасштабних бойових дій за результатами оригінальної розробки професорів С. Ю. Штриголя та О. М. Кошового

впроваджено ефективний гемостатик контактної дії з антисептичною дією «Плантор», що постачається винятково для ЗСУ.

На кафедрі активно функціонує аспірантура та докторантура. За консультацією та під керівництвом завідувача захищено 5 докторських і 22 кандидатські дисертації. Значний обсяг досліджень виконується під керівництвом доктора медичних наук, професора Л. В. Деримедвідь (аспіранти Д. О. Горопашна, С. Р. Петрошук, О. В. Заїка), кандидат фармацевтичних наук, доцента А. В. Тарана (аспірант А. В. Бородиня).

Переможці 2 туру Всеукраїнської олімпіади з фармакології, що відбулася на кафедрі фармакології НФаУ, 2019 рік

велика увага приділяється вдосконаленню методів фармакологічних досліджень, впровадженню нових методик у роботу кафедри та Центральної науково-дослідної лабораторії НФаУ, яку С. Ю. Штриголь очолював у 2013–2015 роках і в реконструкції якої взяв активну участь. У доробку співробітників кафедри великий обсяг доклінічних досліджень нових лікарських засобів на замовлення фармацевтичних підприємств, консультації щодо

виконання фармакологічних фрагментів робіт дисертантів НФаУ. У методичних рекомендаціях останнього періоду узагальнено сучасні підходи до доклінічних досліджень нефротекторних засобів (2009 р.), запропоновано комплекс методів вивчення препаратів фригопротекторної дії (2018 р.), адиктивного потенціалу лікарських засобів і хімічних речовин (2019 р.).

Напрями наукового пошуку колективу кафедри віддзеркалюються в тематиці наукових конференцій, що вона організовує. За останні 10 років

відбулися науково-практична конференція з міжнародною участю та школою молодих вчених «Фармакологія, фізіологія і патологія нирок, сечовідних шляхів та водно-сольового обміну» (2014 р.), міжнародні науково-практичні конференції «Фітофармакологія нирок, печінки та обміну речовин» (2022 р.) та «Протиепілептичні препарати: від дизайну молекули до клінічного застосування» (2022 р.). На жовтень 2024 року до 100-річчя кафедри заплановано міжнародну науково-практичну конференцію

«Експериментальна та клінічна фармакологія». Набуває розвитку міжнародне співробітництво, зокрема з медичним університетом Гданська (Польща), університетом Тарту (Естонія).

Від 2011 року значно поліпшилося технічне оснащення кафедри, що сприяло вдосконаленню навчального процесу. Створено комп'ютерний клас, навчальні аудиторії обладнано телевізійною та мультимедійною технікою. Науково-педагогічні працівники записали відео навчальних експериментів з багатьох тем фармакології. Виготовлено багато інформаційних і навчальних стендів, зокрема з фотопортретами видатних фармакологів різних часів і короткою інформацією про їхній внесок у науку та практику охорони здоров'я. У кожній навчальній кімнаті з'явився стенд, що імітує вітрину аптеки, і велика фотоколекція лікарських препаратів, які студенти можуть розміщувати на стенді за різними критеріями, інтегруючи знання з фармакології. Усе це забезпечило збільшення наочності навчання.

У рамках структурної реорганізації НФаУ в 2020 році відбулося злиття кафедри фармакології та кафедри фармакотерапії, на базі яких створено кафедру фармакології та фармакотерапії. Колектив збагатився лікарями-клініцистами. Кафедра набула статусу клінічної. Значно збільшилася кількість освітніх компонент, що викладаються для різних освітніх програм. До фармакології, побічної дії ліків та інших традиційних для кафедри освітніх компонент додалися клінічна фармація та фармацевтична опіка, фармакотерапія з фармакокінетикою, військова підготовка, військово-медична підготовка та медицина надзвичайних ситуацій, перша долікарська допомога, долікарська медична допомога у невідкладних станах,

внутрішні та хірургічні хвороби, основні кардіології та пульмонології, травматологія та ортопедія, неврологія та нейрохірургія (за професійним спрямуванням), преформовані фізичні чинники тощо. Значну кількість зазначених освітніх компонент кафедра викладає здобувачам вищої освіти дедалі популярнішої спеціальності 227 «Терапія та реабілітація» освітньої програми «Фізична терапія». Кафедра стала випусковою. Щороку виконується та успішно захищається декілька десятків кваліфікаційних робіт вітчизняних та іноземних здобувачів вищої освіти на здобуття кваліфікації «Магістр фармації». Їхня тематика охоплює дослідження з експериментальної фармакології, клінічної фармації та фармацевтичної опіки, фармаконагляду. Під керівництвом науково-педагогічних працівників кафедри здобувачі вищої освіти проходять виробничу практику з клінічної фармації. Збільшення кількості освітніх компонент, що викладаються на кафедрі, віддзеркалилося в тематиці наукових розвідок, зокрема з фізичної терапії та реабілітації за різних захворювань, у віковому аспекті. Дослідження за цим напрямом активно провадять кандидат медичних наук, доцент Н. В. Жаботинська, доктор медичних наук, професор І. В. Кіреєв, кандидат фармацевтичних наук, доцент К. В. Цеменко та інші науково-педагогічні працівники. З розширенням переліку освітніх компонент зроблено відповідні акценти на навчально-методичній роботі – створенні підручників, посібників, методичних рекомендацій для здобувачів вищої освіти, робочих зошитів тощо. Так, лише протягом 2024 року видано 2 посібники (з фармакології, клінічної фармації з фармацевтичною опікою).

На кафедрі успішно працює студентське наукове товариство (відпові-

дальні – кандидат фармацевтичних наук, асистент В. В. Цивунін, згодом кандидат медичних наук, доцент М. В. Савохіна), що за підсумками 2021 року визнано кращим у НФаУ. Щороку відбувається 5–6 поточних засідань і засідання профільної секції на конференції молодих вчених і студентів НФаУ (в умовах воєнного стану – онлайн). Колектив кафедри приділяє велику увагу підготовці студентів до участі у Всеукраїнських олімпіадах з фармакології, в яких вони неодноразово здобували перемогу. Протягом 3 років (2017–2019) у НФаУ проводився 2 етап Всеукраїнської олімпіади з фармакології, в якій вперше виокремлено фармацевтичну та медичну секції відповідно до напрямку навчання здобувачів вищої освіти. Від 2020 року (час епідемії COVID-19 і воєнного стану) щороку відбувається олімпіада НФаУ з фармакології онлайн. Неодноразово вихованці студентського наукового товариства кафедри посідали призові місця у Всеукраїнській універсіаді з клінічної фармакології, що її організує Національний медичний університет імені О. О. Богомольця (так, 2024 р. команда НФаУ отримала диплом III ступеня). Також співробітники кафедри беруть активну участь у роботі Малої академії наук, забезпечуючи керівництво дослідженнями школярів (завідувач кафедри професор С. Ю. Штриголь, доцент С. І. Степанова).

Тривалий час кафедра активно працювала як опорна в системі вищої фармацевтичної освіти України з фармакології, а після об'єднання з кафедрою фармакотерапії – також з маніпуляційної техніки (для освітньо-професійної програми «Технологія парфумерно-косметичних препаратів»).

Науково-педагогічні працівники кафедри тривалий час працюють у системі фармаконагляду (професор

Л. В. Деримедвідь, професор Я. О. Бутко – представники Центру з питань фармаконагляду в Харківській області).

Співробітники кафедри мають великий досвід атестації наукових кадрів. Так, протягом 2010–2021 років професор С. М. Дроговоз була членом, а згодом головою спеціалізованої вченої ради НФаУ Д 64.605.03 для захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора (кандидата) фармацевтичних та медичних наук зі спеціальності 14.03.05 – фармакологія, професор К. Г. Щокіна – членом, а згодом ученим секретарем, завідувач кафедри професор С. Ю. Штриголь і професор І. М. Риженко – членами зазначеної спеціалізованої вченої ради. Нині багато співробітників кафедри головує та виконує функції рецензентів та опонентів у разових спеціалізованих вчених радах НФаУ та інших закладів.

Кафедра неодноразово посідала призові місця в рейтингу НФаУ, зокрема за підсумками 2021/2022 та 2022/23 навчальних років здобула перше місце в номінації «Краща кафедра НФаУ».

Науково-педагогічні працівники кафедри беруть активну участь у рецензуванні рукописів наукових статей, монографій, навчально-методичних видань, роботі редакційних колегій і редакційних рад низки фахових видань, редакційної ради першої фахової «Фармацевтичної енциклопедії».

У різний час на кафедрі фармакології працювали відомі науковці, організатори науки та навчального процесу. Саме тут почався професійний шлях доктора медичних наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки України А. І. Березнякової (згодом першої завідувачки кафедри патофізіології ХФІ – НФаУ). Доктор фармацевтичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки

України Л. В. Яковлева від 1989 до 2013 року завідувала Центральною науково-дослідною лабораторією ХФІ – НФаУ, від 2001 року – курсом та від 2004 року кафедрою фармако-економіки НФаУ. Доктор медичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України І. А. Зупанець у 1992 році очолив кафедру фізіології, а в 1993 році – першу в Україні та СНД кафедру клінічної фармації, згодом клінічної фармакології та клінічної фармації; у 1996–2002 роках – перший проректор НФаУ, у 2014 році – голова Центрального формулярного комітету МОЗ України. Доктор медичних наук, професор Г. В. Зайченко працювала проректором з навчальної роботи та міжнародних зв'язків, очолювала міжнародний департамент НФаУ (2000–2005 рр.), завідувала кафедрою клінічної фармакології ІПКСФ (2011–2016 рр.), від 2016 року очолює кафедру фармакології Національного медичного університету імені О. О. Богомольця. Доктор медичних наук, професор І. В. Кіреєв у 2011–2020 роках завідував кафедрою фармакотерапії, а після трирічної роботи на посаді професора кафедри фармакології та фармакотерапії очолював кафедру клінічної фармації та клінічної фармакології НФаУ (2023–2024 рр.). Доктор медичних наук, професор Я. О. Бутко від 2024 року завідує кафедрою клінічної фармакології ІПКСФ. Кандидат медичних наук, доцент О. О. Рябова очолювала кафедру косметології та аромології НФаУ (2023–2024 рр.).

2023/2024 навчальний рік кафедра фармакології та фармакотерапії завершила в такому складі: завідувач – доктор медичних наук, професор С. Ю. Штриголь, доктор медичних наук, професор Л. В. Деримедвідь, доктор фар-

мацевтичних наук, професор К. Г. Щокіна, кандидати медичних наук, доценти Н. В. Жаботинська, М. В. Савохіна, кандидати фармацевтичних наук, доценти Г. В. Белік, О. О. Койро, А. В. Кононенко, А. В. Матвійчук, С. І. Степанова, А. В. Таран, К. В. Цеменко, К. С. Толмачова, PhD, асистент Ю. В. Верховодова. Окрім зазначених фахівців, у різний час на кафедрі працювали доктори медичних наук, професори І. М. Риженко, Н. В. Бездітко, Е. В. Супрун, Л. А. Порохняк; доктори фармацевтичних наук, професори Т. С. Сахарова, С. І. Сальнікова; доктори фармацевтичних наук, доцент О. В. Товчига; кандидати фармацевтичних наук, доценти Т. О. Куценко, О. В. Кудіна, В. А. Уланова, Л. І. Філіппова, Л. Г. Савченко, І. А. Вихтинська, Т. Ф. Сарбаш, А. А. Титова, Т. В. Кортуннова; кандидат медичних наук, професор В. М. Савченко; кандидати медичних наук, доценти В. Є. Кашута, Н. М. Трищук, В. П. Вереїтинова, Н. Л. Кузнецова, З. С. Спесивцева, В. В. Слишков; кандидати біологічних наук, доценти Ю. В. Столетов, Г. П. Жегунова, О. М. Шаповал, Л. В. Брунь; кандидати фармацевтичних наук, асистенти В. В. Цивунін, Р. Д. Дейко, М. В. Зупанець, Н. Я. Асадуллаєва, А. Ю. Позднякова, О. В. Андріяненков, Л. Б. Іванчик, О. В. Волков, Т. В. Соколюк, Є. М. Коваленко; кандидати медичних наук, асистенти Т. В. Бородіна, А. М. Семенов, С. І. Плющ, Б. А. Рогожин, О. В. Бикова, Н. О. Волянська; кандидати біологічних наук, асистенти О. П. Матвійчук, О. В. Журавель, М. В. Хижняк; асистенти Л. М. Черепак, А. М. Литовченко. Навчалися в аспірантурі О. Є. Богуцька, В. В. Ніколенко, С. В. Хищенко, Т. І. Ісакова, І. П. Бухтіярова, О. С. Сініцина, О. О. Колісник, К. О. Калько, Л. О. Булига, Н. М. Деркач, Л. А. Коранг, С. В. Залевський.

Роботу кафедри неможливо уявити без, на перший погляд, непомітної, але винятково важливої праці лаборантів. Саме вони до початку повномасштабної російської агресії зберігали затишну атмосферу, забезпечували порядок і чистоту, функціонування комп'ютерного класу, вели документацію, доглядали за численними рослинами, що багато років прикрашали інтер'єр кафедри, створювали в її приміщеннях особливу ауру. Останнім часом на кафедрі працювали та користувалися заслуженою повагою в колективі старші лаборанти В. І. Черкез, О. Е. Павлов, лаборанти Л. В. Антонова, В. І. Усачова.

З початком повномасштабного вторгнення російських військ в Україну в лютому 2022 року Харків став прифронтовим містом, а НФаУ – прифронтовим університетом. Війна зумовила найскладніший період у житті НФаУ та кафедри. Виникли нові виклики, значно погіршилися умови роботи, але не її якість. На жаль, за воєнного стану та зменшення контингенту здобувачів вищої освіти звільнилася низка навчально-педагогічних працівників кафедри фармакології та фармакотерапії. Наприкінці 2023/2024 навчального року відбулися структурні зміни НФаУ: кафедру фарма-

Багато років вхід до кафедри прикрашав її своєрідна візитна картка – дерев'яне різьблене панно

кології та фармакотерапії об'єднано зі спорідненою кафедрою клінічної фармакології та клінічної фармації. У новий 2024/2025 навчальний рік входить реорганізована кафедра – фармакології та клінічної фармації. Її колектив береже кращі традиції сторічного досвіду та започатковує нові, має достатню мотивацію та досвід, щоб попри всі виклики часу гідно зустріти друге століття своєї історії.

Надійшла: 23 липня 2024 р.

Прийнята до друку: 21 серпня 2024 р.

Контактна особа: Штриголь Сергій Юрійович, доктор медичних наук, професор, кафедра фармакології та фармакотерапії, Національний фармацевтичний університет, буд. 53, вул. Григорія Сковороди, м. Харків, 61002. Тел.: + 38 0 99 793 66 30. Електронна пошта: shtrygol@ukr.net